

Lystrup Fattiggaard

Indtryk og erindringer

fra barndommen.

Fortalt af Kristian Nielsen

Kristian Nielsen

Jeg er født 26/9 1904 på Lystrup Fattiggaard, hvor mine forældre, Marie og Karl Nielsen, var bestyrerpar fra nov. 1898 til 1907.

Min viden om Lystrup Fattiggaard har jeg fra andre, mest min far.

Det har ikke været muligt for mig at få oplyst det nøjagtige år for, hvornår Lystrup Fattiggaard blev oprettet, men i 1867 er der foretaget meget store udvidelser af stuehuset.

Det var et meget langt stuehus med 7 skorstene. Der var plads til 18-20 patienter – lemmer. To piger og en karl og bestyreren skulle passe det hele.

Gården, som kommunen ejede, var på 60 tdr. land, mest god landbrugsjord. Jorden gik fra Lystrup by til havet. Gården blev drevet med 2 spand heste, 12-14 køer, får og svin. De af lemmerne, der var i stand til det, skulle hjælpe til med at arbejde. Mandfolkene i marken med at flytte dyrene om sommeren, rense i stalene, og med at tærsk om vinteren. Kvinderne skulle hjælpe med alt det inden-dørs.

Bestyrerens kone, som var min mor, skulle sørge for tøj og renlighed til alle lemmerne.

Så der var meget, der skulle sørges for: Gangklæder, sengetøj, undertøj og strømper.

De gamle koner blev beskæftiget med at fremstille tøj af hør, som de selv avlede på marken – »Hørsigen« – og af uld fra fårene.

Så kom der en omvandrende skrædder, som syede tøj af de færdige ting. Jeg ved, at distriktslægen, som boede i Ørsted, kom på inspektion en gang om året og holdt øje med, om lemmerne fik den nødvendige pleje og pasning.

Sognerådet kom på besøg flere gange om året.

Der var mange ejendommelige mennesker på Fattiggaarden. Jeg husker, der blev fortalt om 2 brødre, Blicher, som var åndssvage, men fredelige.

Den, jeg har hørt mest om, er Berto Rasmussen, en farverig person, vanskelig at omgås, – til tider meget ondskabsfuld. En gang, da min far var inde på hans værelse og skulle have ham ud at hjælpe til, blev han ondskabsfuld og væltede far om på sengen og truede med en kniv. Heldigvis kom en af de andre lemmer, – en forholdsvis ung mand, Kristian, – og skubbede ham til side, så far blev reddet. Berto måtte jo ud og hjælpe til. – Men han var meget vanskelig at omgås.

Jeg husker, de sagde, at han var så ondskabsfuld og gal, så når de stod og tærskede – det var jo et gammeldags tærskværk med hestegang og med halmryster (det var de rystere, der gik frem og tilbage) – og var han rigtig gal, greb han fat i dem og ville stoppe dem, og så huggede han med forken i halmen, så han var lige ved at slå det hele i stykker.

Han var meget fortrukket, og når det blev for besværligt for ham, stak han af. Så var han væk – somme tider en måneds tid. Når han kom tilbage – politiet kom med ham – så han meget forhutlet ud. – Så gik det godt et stykke tid.

Den mand har jeg selv kendt.

Han kom mange år efter og besøgte os i vores hjem, som vi senere fik nede på gården.

Vi fik et statshusmandssted, og han kom ind og besøgte os. Jeg husker, hvor bange vi børn var for ham. Han kom ind en gang, vi børn var ene hjemme, og vi hylede og skreg.

Jeg husker også en enkelt episode, da han kom ind og blev lidt ondskabsfuld. Han sad ved bordet og skulle have noget at spise, og så begyndte han at bebrejde min mor, at han havde fået for lidt tøj, da han var på Fattiggaarden. – Da blev min far vred, tog ham i armen og satte ham udenfor.

Jeg kan også huske Mads Hansen. Han var fhv. købmand og kromand i Vivild. Han flyttede også med, da det senere asyl blev bygget i Vivild. – Ham husker jeg personligt.

Og Johan Jørgensen. Det ejendommelige ved ham var, at han havde mistet den ene arm. Jeg husker, at han havde fået fat i en gammel hest og en vogn og kørte rundt og solgte fisk.

Der var også et meget ejendommeligt kvindemenneske, Karen (Marie) Smidt. Hende går der mange historier om.

Et lille magert kvindemenneske, der så meget dårligt. Jeg husker, hun kom ned og besøgte far og mor i mange år. Vi kunne altid få en snak med hende. Hun kunne drikke så forfærdelig mange kopper kaffe.

Der var også en, som var meget småt begavet. Han hed Marius Jensen. Vi kaldte ham »Tomte Marius«. Jeg har aldrig hørt andet navn til ham.

Da Fattiggaarden blev nedlagt, blev han sat i pleje hos Rasmus Overgård, Lysstrup.

Jeg husker, hvordan mandfolkene skulle sørge for brændsel. De skulle save træ, og de kom altid imell' om det. Jeg husker, at en gang om foråret, da en af de gamle lemmer havde lagt sig til at sove ude på grønsværen, kom der en anden med en stor sten og ville slå ham ihjel. – Men han havde ikke held til det.

Det var en vanskelig opgave for bestyreren, når der skulle stiftes fred i sådanne sager. Der skulle megen diplomati til for at klare det.

Det har været en stor opgave for en ung kone – min mor – at skulle tage sig af alle de svagelige mennesker, især med renlighed.

Jeg husker også, at der blev snakket om, at de skulle spise af samme fad på bordet. Nu tror jeg nok, at bestyrerens, børnene og pigen havde deres eget fad ved den ene ende af bordet.

Men de gamle sad og spiste af deres eget fad ved bordet.

Men mine forældre havde en god tid på Fattiggaarden. Det gik godt for dem, og de var glade for deres arbejde.

Min far skulle aflægge regnskab hvert år. Jeg har en kopi af, hvordan min far skrev til sognerådsformanden:

Hr. sognerådsformand H. Rasmussen, Vivild.

Jeg tillader mig høfligst at meddele Dem antallet af Fattiggaardens lemmer, samt belægningsdagenes antal fra 1. april 1904 til 31. marts 1905, i overensstemmelse med gårdens lommebog.

Med agtelse

Gaardens bestyrer: Karl Nielsen.

1903:

Mads Hansen: 245 dg. – Martin Netmand: 456 dg. – Rudolf Antonsen, død 22. okt. 1903: 356 dg. – Dorthea Bonde, rejst 20 april: 110 dg. – Albert Pedersen, 31. marts: 456 dg. – Mariane Mathisen – Johan Jørgensen – Thomas Skødt, død 26. sept. 1903: 269 dg. – Jens Murmann, død 21. okt. 1903: 294 dg. – Jens Grand: 456 dg. – Berto Rasmussen: 188 dg. – Hans Blicher, rejst 5. sept. 1903: 248 dg. – Andreas Ljungberg: 152 dg. – Niels Ljungberg: 152 dg. – Hans Madssen: 268 dg.

Bestyrerparret Marie og Karl Nielsen

Fattiggaardens beliggenhed i forhold til Lystrup by var ca. 1 km nord for Lystrup. Det var en 4-længet gård med stuehuset i nord og en port mid i laden mod syd. Man kørte igennem porten ind på den store gårdsplads. Midt på pladsen stod et stort træ, og det står der forøvrigt endnu.

Selve indreningen kan jeg ikke huske bestemt, men jeg ved, at der var mange værelser. – Der var en lang gang.

Jeg vil antage, at de har boet sammen to og to.

Der var 7 skorstene på taget. Der skulle mange til at fyre. Jeg ved bestemt, at der var en kone, der skulle passe kakkellovne og fyre.

Bestyreren boede i den ene længe – den vestre – oppe i vinklen. Pigerne boede også der, og karlen boede selvfølgelig ude i udhusene.

Der var lade på begge sider af porten, og kostald og hestestald i den østre længe. Den vestre længe var nærmest til redskaber og maskinhus, huggehus og den slags ting.

Når man kom ind ad porten, var der til venstre et lille rum, der blev brugt som lighus. Der blev alle, der døde, lagt på strå, efter at ligsynsmændene havde været og synet dem.

I den tid min far og mor var bestyrere, var der 16, der døde.

Sognerådet dengang – mellem 1906 og 1907 – må have været meget fremsynet. – Formanden var jo Hans Rasmussen, Vivild, købmand og kromand.

Rådet besluttede, at der skulle bygges et asyl i Vivild til afløsning for Fattiggaarden.

Det, kan jeg se, var et mægtigt socialt fremskridt.

Det var jo ikke så godt, at de gamle og svage – også i åndsevnerne – skulle gå der og hjælpe til, alt det de kunne. Det var muligvis sundt nok, at de skulle hjælpe til, så gik tiden vel bedre for dem. Om de fik penge, lemmerne, ved jeg ikke rigtig. Jeg tror nok, de fik nogle øre om ugen, så de kunne købe sig lidt skråtobak. Jeg mener også, at nogle af de gamle koner selv måtte lave kaffe.

Men det blev jo besluttet, at der skulle bygges det her asyl i Vivild, og det blev bygget.

Det blev taget i brug den 1. marts 1907.

Før den tid blev det besluttet at sælge Fattiggaarden.

Min far kørte lemmerne ned til Vivild den 1. maj 1907.

Forinden var gården solgt.

Hovedparcellen på ca. 27 tdr. land – fra gården og ind til Lystrup – meget god jord – blev solgt til murer Kresten Jakobsen, som på det tidspunkt boede i Lystrup, hvor han havde bygget hus – så vidt jeg ved – i 1897.

Han kom derud med en meget stor børneflokk. De var 11 ialt.

Jorden blev udstykket.

De første ti tdr. land nord for gården blev solgt til en nabo, Anders Kristensen, som tillægsjord.

De næste 8 tdr. land blev solgt til Mette og Kristian Pedersen, og der blev oprettet et husmandsbrug. Det var meget lille – 8 tdr. land. Det var ikke god jord alt sammen. De blev der desværre heller ikke mere end godt en snes år, så måtte de afhænde ejendommen, for den gav for lidt.

Det står meget stærkt i min erindring. Det skete ved en tvangsauktion, og det gjorde et stort indtryk på mig dengang. Det foregik på den måde, at de holdt auktionen nede på ejendommen. Der var en masse mennesker forsamlet med fuldmægtig og politi og det hele, og der blev ingenting til de mennesker, der havde haft ejendommen.

Det sidste stykke jord – fra Dyrholmvejen og ned til havet – blev solgt til min far og mor. Der var 14 tdr. land ager og 2 tdr. land »havbak« (sådan blev det kaldt), og der byggede de hus og ejendom. Begge ejendomme blev bygget i 1907.

Jeg tror ikke, min far og mor kunne flytte derned før først i juni.

På det tidspunkt havde de 7 børn. Vi var 9 søskende ialt. De to yngste blev født dernede.

Jeg har de originale regninger på, hvad det kostede at opføre ejendommen i 1907.

Kresten Jakobsen, murer i Lystrup, – ham som købte hovedparcellen til Fattiggaarden, – udførte murerarbejdet. Han fik 728,70 kr. for arbejdet.

Vi døjer med at forstå de priser i dag.

Tømrerarbejdet var lidt dyrere. Så vidt jeg kan se, har det koste 1.048 kr.

Det var Poul Lassen, som var tømrer.

Det er ejendommeligt at lægge mærke til de priser, f.eks. timelønnen. Han har brugt 153 timer a 40 øre.

Min far var ret forudseende. Han byggede en ret stor bygning efter den tid. – En vinkelbygning.

Stuehuset øst/vest-vendt med stuevinduerne til syd, og så en staldlænge op til syd.

En vinkelbygning med helt god plads efter datidens forhold. Så vidt jeg husker, var der plads til 6 køer, 2 kvier, 3 kalve samt 3 små grisehuse.

Jeg husker så nogenlunde den besætning, han flyttede derned med. Han begyndte med 3 køer og en gammel føllhoppe – det var det køretøj, han havde.

Det var småt med penge, han havde at starte med. Han fik statslån, men jeg er ikke i stand til at dokumentere, hvor meget han fik i statslån, men jeg mener, det var noget med en 2.-3.000 kr. – Han søgte senere tillægslån og fik lidt mere bygget til.

Besætningen blev udvidet til ca. 5 køer, og med tiden fik han 2 heste. – Den brune hoppe fik føl.

Men det var trange kår med så stor en børneflokk.

Jeg kan aldrig huske, min far gik på arbejde eller kørte mælk som mælkekusk.

På den tid skulle alle gårdene i Skovkæret og deromkring køre mælk på skift til mejeriet i Vivild. De havde en fast dag, de skulle køre turen. Min far og Kristian Pedersen skulle køre fælles. De havde kun en hest hver, og der skulle 2 til at trække den tunge mælkevogn. De skulle køre en gang om ugen.

Det gik lidt fremad hele tiden.

Min far og mor blev der til de døde og fik ikke brug for anden hjælp.

Min mor døde allerede, da hun var 59 år, i 1932. Min far blev 72 år og døde i 1940.

Min yngste bror, Aage, havde da overtaget ejendommen, og min far fik lov til at virke på ejendommen til sin død.

Det er på den ejendom, jeg har haft min barndom, og der jeg har mine minder fra.

Det, vi var optaget af, var havet og havbakkerne – de her store skrænter, som stadig er der. Vi kaldte dem »Havbakkerne«.

Der havde vi en masse oplevelser fra. Det var der, vi opholdt os meget af tiden som børn.